

Kirzhetska M. S., Kirzhetskyi Y. I. Current models typology regulation of economic security for the real economy sector

The article deals with the different types of the state roles in ensuring economic security than can arise in the economy. There are clarified the basic modern theoretical models of state regulation in the sphere of economic security, and the preconditions of their forming are determined. Also, there are determined their signs, characteristics, interaction and particularities of the life-cycle conception. The analysis is made upon the most spread models of state regulation in the sphere of economic security in the context of their adjustment and development (evolution) as governmental models in the system of the State Administration in such countries as Ukraine, US, EU, China, Brazil, and Russia. There are three types of the state roles in ensuring economic security in the world: active, passive and moderate. Active role is used for a phase of economic growth. Passive role is observed for a phase of recession and economic crisis. And moderate role is used for a phase of high economic development. The traditional approaches of state regulation in the sphere of economic security, the concept of economic security, role of government in ensuring economic security are described in details. The research of general trends and features for these models of state regulation of economic security was made, an opportunity to identify effectiveness to apply new approaches to reform public administration system in Ukraine was shown. General trends and characteristics of these models of state regulation of economic security to determine the feasible effectiveness in the application of new approaches to public administration reform system in Ukraine were studied.

Key words: economic security, the model of government regulation, the real sector of economy, conceptual approaches of state regulation.

Стаття надійшла 21 січня 2015 р.

УДК 336.14:061.1

В. І. Кіт

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА РОЛЬ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Висвітлено теоретико-методологічні основи, об'єктивні передумови виникнення й функціонування бюджету, його роль і значення в системі макрофінансових перерозподільних відносин. Проаналізовано погляди вітчизняних і зарубіжних науковців на сутність бюджету за економічним змістом, матеріальним наповненням, формою вираження, організаційною структурою, юридичним статусом. Систематизовано сукупність бюджетних відносин між учасниками бюджетного процесу. Охарактеризовано сферу дії розподільчої і контрольної функцій бюджету в процесі формування та використання бюджетного фонду. Наголошено на необхідності підвищення ефективності перерозподілу бюджетних потоків щодо всебічного фінансового забезпечення виконання загальнодержавних функцій і завдань.

Ключові слова: бюджет, бюджетний перерозподіл, бюджетні відносини, бюджетний фонд, бюджетування, функції бюджету, бюджетна політика.

Постановка проблеми. Державне регулювання національної економіки, фінансове забезпечення функціонування установ та організацій невинробничої сфери, що перебувають у віданні державних і місцевих органів влади, реалізація фінансових відносин в інших галузях життєдіяльності суспільства забезпечується здебільшого шляхом розподілу та перерозподілу державних доходів. Водночас об'єктивна потреба у нарощуванні централізованих фінансових ресурсів для здійснення фінансування постійно зростаючих суспільних благ і послуг обмежується реальним обсягом надходжень, акумульованих до бюджету держави. З метою організації безперервного кругообігу фондів грошових коштів у масштабах всієї національної економіки, надання фінансової підтримки соціально незахищеним верствам населення безальтернативною є централізація ресурсного потенціалу, якій притаманні багатоканальність грошових потоків, застосування сукупності механізмів розподілу та перерозподілу частини вартості ВВП. Очевидно, що виконання вказаного блоку повноважень безпосередньо покладається на державу та її фінансові інституції. Водночас реалізація задекларованої Конституцією України доктрини соціально орієнтованої ринкової економіки в умовах макрофінансової нестабільності потребує удосконалення механізмів бюджетної форми одержавлення ВВП та підвищення ефективності використання мобілізованих доходів на виконання загальнодержавних функцій і завдань.

Стан дослідження. Проблематика організації та функціонування бюджетних відносин висвітлюється у спеціальній науковій літературі, є предметом публічних парламентських дискусій, набуває особливої актуальності в періоди структурних змін у системі економічних відносин, виступаючи не лише як інструмент реалізації фінансової політики, але й як багатовимірне (економічне, політичне, соціальне, військово-оборонне, природоохоронне, управлінське, міжнародно-стратегічне тощо) суспільне явище, інструмент фінансового забезпечення виконання загальнодержавних функцій і завдань відповідно до конституційного загальнодержавного вибору.

Незважаючи на вагомий науковий інтерес до питання формування та використання бюджетних коштів і велику кількість напрацювань у цьому напрямі досліджень, нового імпульсу набувають як теоретичні проблеми, так і прагматичні завдання формування та реалізації бюджетної політики у сфері бюджетування з огляду на зміни орієнтирів соціально-економічного розвитку українського суспільства.

Метою публікації є всебічний аналіз соціально-економічної природи бюджету держави, його функцій та місця й ролі в системі фінансового розподілу та перерозподілу вартості ВВП в умовах

макрофінансової нестабільності, зовнішньої військової агресії, а також з огляду на децентралізацію бюджетних відносин і локалізацію бюджетного процесу.

Виклад основних положень. Формування ефективної моделі макрофінансового бюджетування в Україні ускладнюється негативним впливом низки як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Передусім це пов'язано з тривалим перебуванням України у складі імперських держав. Так, тотальна централізація бюджетних ресурсів, застосування переважно командно-адміністративних методів управління бюджетними коштами за часів СРСР не лише істотно послабила фінансовий потенціал національної економіки, але й негативно вплинула на практичні аспекти бюджетування, що здебільшого ґрунтується на штатах і контингентах, передбачає застосування застарілих, економічно необґрунтованих норм і нормативів, майже не враховує цільових пріоритетів фінансового забезпечення суспільних благ і послуг. Сьогодні склад доходів і видатків зведеного бюджету за формою відповідає потребам соціально-орієнтованої ринкової економіки, однак за змістом сягає корінням у минуле. Крім того, макрофінансова нестабільність, зовнішня військова загроза ускладнюють процес організації планування показників бюджету та їх подальшого виконання. З огляду на це, в Україні назріла бюджетна реформа, перші кроки на шляху якої зроблено і парламентом, і урядом, і президентом стосовно децентралізації бюджетних відносин, як наслідок – локалізації бюджетного потенціалу на місцевому рівні управління шляхом створення об'єднаних територіальних громад.

Водночас ефективність кожної реформи визначається її теоретичним обґрунтуванням. У цьому контексті особливої актуальності набуває теоретична концептуалізація наукових поглядів щодо визначення сутності, окреслення сфери застосування, обґрунтування місця та ролі бюджету держави в системі розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин.

Зважаючи на багатоаспектність категорії «бюджет», її доцільно розглядати в фінансовому, соціальному, політичному, організаційно-правовому тощо форматах.

Чимало вітчизняних науковців розглядають бюджет із трьох позицій:

1) як економічну категорію (за економічним призначенням) – це система грошових, розподільчих відносин, що виникають між державою, з одного боку, та юридичними та фізичними особами – з іншого, щодо формування та використання централізованого фонду грошових коштів держави;

2) за формою вираження – основний фінансовий план держави чи адміністративно-територіальної одиниці, що затверджується у вигляді закону або відповідного рішення;

3) за матеріальним наповненням (змістом) – централізований фонд грошових коштів держави [1, с. 34–35; 2, с. 4–6; 3, с. 17; 4, с. 119].

У коментарі до Бюджетного кодексу України [5] зазначено, що бюджет поєднує джерела формування й напрями використання фінансових ресурсів держави. Із юридичної точки зору, бюджет – це правовий акт, на підставі якого формуються й витрачаються фінансові ресурси національної економіки на виконання загальнодержавних функцій, функцій органів місцевого самоврядування в межах своєї компетенції та впродовж бюджетного періоду. Як економічна категорія, бюджет є системою грошових відносин між державою, суб'єктами господарювання, населенням, міжнародними суб'єктами фінансових відносин із приводу розподілу й перерозподілу частини вартості ВВП у процесі створення й використання централізованих фондів фінансових ресурсів [5, с. 10].

Указаний підхід обґрунтовано також у роботах В. Базилевича [6], П. Леоненка [7], Ю. Пасічника [8] та низки інших економістів. Зокрема, П. Леоненко наголошує на тому, що бюджет як економічна категорія характеризує фінансові відносини щодо формування та використання централізованого фонду фінансових ресурсів держави [7, с. 223]; В. Базилевич стверджує, що державний бюджет як економічна категорія відображає реальні економічні відносини між державою та іншими економічними суб'єктами з приводу утворення та використання централізованого фонду грошових ресурсів країни, призначених для виконання функцій держави шляхом розподілу та перерозподілу ВВП [6, с. 49]; Ю. Пасічник визначає бюджет як самостійну економічну категорію, що виступає формою існування реальних, об'єктивно обумовлених розподільчих відносин, які виконують специфічне призначення – задоволення потреб як суспільства в цілому, так і його адміністративно-територіальних структур у фінансових ресурсах. Науковець окреслює такі типові ознаки бюджету, як історичність, плановість, юридичний характер, термін дії [8, с. 270–271].

Очевидно, що всім наведеним дефініціям бюджету притаманні системність і комплексний підхід, оскільки бюджет є не лише об'єктивною економічною категорією, але й матеріальним носієм бюджетної перерозподільчо-фінансової природи. Водночас дискусійними є узагальнення щодо відповідності критеріїв функціонування бюджетного механізму певним пропорціям формування та використання матеріальної бюджетної субстанції, а також абсолютизація

державного бюджету як економічної категорії, відповідна недооцінка місця та ролі місцевих бюджетів у бюджетному відтворювальному циклі.

На окрему увагу заслуговує дослідження Ц. Огня, який розглядає бюджет як багатозмістовну фінансово-економічну категорію з широким функціональним призначенням; держава використовує його як головний інструмент регулювання і впливу на розвиток соціально-економічних процесів та управління потоками фінансових ресурсів [9, с. 54]. Тобто вказане визначення характеризує бюджет із трьох позицій: як економічну категорію, як фінансовий план держави, а також як інструмент державного регулювання національної економіки та фінансової підтримки функціонування соціальної сфери.

На наш погляд, найповніше сутнісні ознаки бюджетних перерозподільчих відносин обґрунтовані авторами підручника «Фінанси» за загальною редакцією С. Юрія та В. Федосова, які вказують на двоїсту природу бюджету. По-перше, як складову фінансової системи, центральну ланку загальнодержавних фінансів, бюджет держави доцільно розглядати як економічну категорію. По-друге, виступаючи матеріальним носієм реалізації розподільчої функції фінансів на макрорівні, формування та використання централізованого фонду, бюджет характеризується:

- 1) за формою – основний фінансовий план держави;
- 2) за змістом – основний централізований фонд грошових коштів держави;
- 3) за організаційною структурою – основна ланка сфери державних фінансів;
- 4) за правовим характером – нормативно-правовий документ [10, с. 141–145].

Аналізуючи розвиток учення про бюджет, К. Павлюк указує на багатоаспектність цієї економічної категорії і розглядає її з позицій фінансів, економічної теорії, права, політики [11, с. 40]. У контексті зазначеного сформульоване визначення бюджету як частини вартості ВВП, відокремленої в процесі його руху у формі суспільного грошового фонду, що перебуває в розпорядженні органів державної влади і місцевого самоврядування й витрачається на ухвалені суспільством в особі представницьких органів економічні, соціальні, політичні цілі. У наведеному визначенні акцентується на таких характерних ознаках бюджету, як:

- 1) частина ВВП;
- 2) грошова форма вираження;
- 3) обов'язкове формування і використання суспільного фонду;

- 4) правова регламентація;
- 5) політичний характер бюджету [11, с. 41].

Подібних підходів дотримуються й інші науковці, які переважно досліджують бюджет за змістом чи формою його вираження, не приділяючи належної уваги сутнісним властивостям економічної категорії (таблиця).

Наведені у таблиці визначення бюджету переважно відображають форму його вираження, а не економічну природу, що значною мірою звужує об'єкт досліджень. Крім того, не враховується перерозподільча природа бюджету, що характеризується масштабністю грошових потоків між державою, з одного боку, та суб'єктами господарювання й домогосподарствами – з іншого, як у формуванні, так і в процесі використання бюджетного фонду.

Таблиця

Систематика підходів до визначення сутності бюджету

Автори	Визначення
В. Андрущенко	Законодавчо (на підставі вибору певних соціально-економічних і політичних пріоритетів) аналітично обгрунтований розрахунок передбачених на визначений період видатків, зумовлених обсягом і структурою забезпечуваних державою благ, послуг і трансфертів, і призначених для їх оплати грошових надходжень із підведенням загального балансу [12, с. 594].
Бюджетний кодекс України	Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади та місцевого самоврядування впродовж бюджетного періоду [13].
О. Василик	Бюджет – це фонд фінансових ресурсів, який перебуває в розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня і використовується для виконання покладених на них функцій, передбачених конституцією. Економічна сутність бюджету полягає в тому, що виникає об'єктивна необхідність у розподілі й перерозподілі ВВП між галузями економіки, верствами населення й територіями з метою підвищення ефективності економіки та добробуту громадян [2, с. 4].
А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко	Бюджет державний – основний загальнодержавний фонд централізованих грошових ресурсів, що виражає економічні відносини в процесі розподілу ВВП і національного доходу [14, с. 55].

Автори	Визначення
В. Золотогоров	Бюджет – розпис, кошторис грошових доходів і видатків держави (міста, району, установи), сім’ї або окремої особи на певний період (рік, квартал, місяць) [15, с. 66].
М. Карлін, Л. Горбач, Л. Новосад	Бюджет – основний фінансовий план, централізований грошовий фонд і засіб перерозподілу національного доходу, попри інші сторони [16, с. 21].
О. Ковалюк	Бюджет є одним із фінансових інструментів [17, с. 277].
М. Крупка	Державний бюджет, з одного боку, річний план державних видатків і джерел їхнього фінансового покриття, а з іншого – головний важіль державного регулювання перерозподілу фінансових потоків у країні [18, с. 209].
Оксфордський тлумачний словник	Бюджет – фінансовий план, який окреслює індикативні показники доходів і видатків за певний період [19, с. 54].
С. Мочерний, Я. Ларіна, О. Устенко, С. Юрій	Бюджет – визнана або прийнята таблиця, відомість доходів і видатків економічного суб’єкта за певний період часу (переважно за рік), що має офіційну силу. Бюджет – основний інструмент перевірки збалансованості, відповідності надходжень і витрат економічних ресурсів [20, с. 66].
Г. Поляк	Форма утворення та використання фонду грошових коштів з метою фінансового забезпечення завдань і функцій держави та місцевого самоврядування [21, с. 8].

Джерело: складено автором на основі: [12, с. 594; 13, 2, с. 4; 14, с. 55; 15, с. 66; 16, с. 21; 17, с. 277; 18, с. 209; 19, с. 54; 20, с. 66; 21, с. 8]

На наш погляд, бюджет держави доцільно розглядати з трьох позицій:

1. За економічною природою – це об’єктивна економічна категорія, що характеризується системою фінансових відносин, пов’язаних із розподілом і перерозподілом частина вартості ВВП з метою формування централізованого грошового фонду та його подальшого використання на виконання конституційно задекларованих функцій і завдань держави. Економічна сутність бюджету найповніше реалізується через сукупність бюджетних відносин, які виникають між державою, з одного боку, та суб’єктами, що здійснюють комерційну діяльність і сплачують податки; неприбутковими установами; бюджетними організаціями, які надають суспільні послуги і блага в галузях освіти, охорони здоров’я, духовного і фізичного розвитку, соціального захисту і забезпечення; домогосподарствами та окремими громадянами; суб’єктами економічної діяльності, що отримують бюджетне фінансування; адміністративно-територіальними одиницями щодо перерахування та

отримання міжбюджетних трансфертів; органами державної влади і місцевого самоврядування, органами та установами правоохоронної, оборонної сфер щодо забезпечення діяльності останніх необхідними коштами; іноземними державами, міжнародними організаціями та фінансовими інститутами шляхом надання та отримання державних позик, фінансових допомог, зовнішніх офіційних трансфертів; тощо – з іншого.

2. За правовим статусом і формою вираження – це централізований грошовий фонд, процедура формування і використання якого регламентується відповідним парламентським законом чи рішенням представницької місцевої влади.

3. Як інструмент фінансової політики держави, що реалізується через бюджетний перерозподільчий механізм на основі здійснення бюджетного планування і регулювання; встановлення узагальнювальних та індивідуальних показників, норм і нормативів, лімітів, резервів; управління бюджетними коштами.

Запропоноване тлумачення бюджету відзначається системністю, враховує багатоаспектність форм і методів бюджетування та окреслює сферу їх застосування, відображає багатоканальність грошових потоків, що формують ресурсну базу держави і місцевого самоврядування на підставі відповідного нормативно-правового забезпечення, внаслідок цього впливають на соціально-економічний розвиток суспільства.

Притаманні бюджету як економічній категорії сутнісні властивості, особливості їх реалізації конкретизуються функціями, які ця категорія виконує.

Проаналізувавши та узагальнивши погляди вітчизняних і зарубіжних науковців на функціональне призначення бюджету, доцільно наголосити на двох аспектах. По-перше, деякі економісти взагалі не розглядають функції бюджету, висвітлюючи його роль у соціально-економічному розвитку країни [2; 4; 22]. По-друге, у науковій і навчальній літературі домінуючими є розподільча і контрольна функції бюджету як основної ланки фінансової системи. Водночас дослідники роблять спроби обґрунтувати низку інших функцій, а саме:

- 1) забезпечення існування держави [1, с. 35; 24, с. 18–20];
- 2) акумуляційну, регулюючу, інформаційну [24, с. 13–14];
- 3) перерозподільну, відтворювальну, регулювальну, стимулювальну, планову, фіскальну, соціальну [25, с. 235];
- 4) державного регулювання і стимулювання економіки, фінансового забезпечення і здійснення соціальної політики держави [21, с. 7];
- 5) використання бюджетного фонду, яка розглядається у тісній єдності з фіскальною функцією [11, с. 44].

Вважаємо, що наведені функції стосуються не стільки власне функцій бюджету, скільки його ролі, сфери дії, завдань. Як слушно зауважують С. Юрій і В. Федосов, функції бюджету – розподільча і контрольна – іманентно притаманні йому, існують об’єктивно, незалежно від волі й бажання людей і держави. Остання ж використовує бюджет у процесі фінансової політики для вирішення різних завдань: стимулювання і регулювання економіки, соціальних тощо [26, с. 36].

Висновки. Підсумовуючи висвітлення теоретичних основ функціонування бюджету держави в ринковому економічному середовищі, доцільно підкреслити, що його основне призначення полягає у забезпеченні необхідними коштами держави для виконання останньою конституційно закріплених функцій і завдань: здійснення ефективного державного управління, забезпечення державної цілісності й суверенітету, обороноздатності, безпеки країни, виконання низки економічних, природоохоронних, соціальних, міжнародного співробітництва та інших програм суспільного розвитку.

1. Бюджетна система України: навчальний посібник / С. О. Булгакова, Л. І. Василенко, Л. В. Єрмошенко та ін.; за заг. ред. С. О. Булгакової. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2002. – 288 с.

2. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.

3. Загорський В. С. Бюджетна система: навч. посібник / В. С. Загорський, І. Г. Благун, В. П. Медведєв. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2006. – 276 с.

4. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник / В. М. Опарін. – 4-те вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2007. – 240 с.

5. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів; редакція, передмова Ф. О. Ярошенка. – К.: Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.

6. Базилевич В. Д. Державні фінанси: навч. посібник / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К.: Атіка, 2002. – 368 с.

7. Леоненко П. М. Теорія фінансів: навч. посібник / П. М. Леоненко, П. І. Юхименко, А. А. Льєнко та ін.; за заг. ред. О. Д. Василика. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.

8. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навч. посібник / Ю. В. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 495 с.

9. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія і практика: монографія / Ц. Г. Огонь. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2003. – 580 с.

10. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

11. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: монографія / К. В. Павлюк. – К.: НДФІ, 2006. – 584 с.

12. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
13. Бюджетний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Атіка, 2010. – 128 с.
14. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-ге вид., виправлене та доповнене. – К.: Знання; КОО. – Львів: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2002. – 566 с.
15. Золотогоров В. Г. Экономика: Энциклопедический словарь / В. Г. Золотогоров. – 2-е изд., стереотип. – Мн.: Книжный дом, 2004. – С. 66.
16. Державні фінанси в транзитивній економіці: навч. посібник / М. І. Карлін, Л. М. Горбач, Л. Я. Новосад та ін.; за заг. ред. М. І. Карліна. – К.: Кондор, 2003. – 220 с.
17. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія / О. М. Ковалюк. – Львів: Видавничий центр Львівського національного ун-ту імені Івана Франка, 2002. – 396 с.
18. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: монографія / М. І. Крупка. – Львів: Вид. центр Львівського нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2001. – 608 с.
19. Финансы: Оксфордский толковый словарь: англо-русский. – М.: Весь мир, 1997. – С. 54.
20. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – Т. 1. – С. 66.
21. Бюджетная система России: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям / под ред. Г. Б. Поляка. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 703 с.
22. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика): монографія / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с.
23. Деркач Н. И. Бюджет и бюджетный процесс на Украине: учебное пособие / Н. И. Деркач, Л. П. Гордеева. – Днепропетровск: Пороги, 1995. – 256 с.
24. Суглобов А. Е. Межбюджетные отношения в Российской Федерации: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Государственное и муниципальное управление» / А. Е. Суглобов, Ю. И. Черкасова, В. А. Петренко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 319 с.
25. Государственные и муниципальные финансы: учебник для студентов вузов / под ред. И. Д. Мацкуляка. – М.: РАГС, 2003. – 676 с.
26. Бюджетна система: підручник / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури; Тернопіль: Екон. думка, 2012. – 871 с.

Кит В. И. Социально-экономическая природа и роль бюджета государства в рыночной экономике

Освещено теоретико-методологические основы, объективные предпосылки возникновения и функционирования бюджета, его роль и значение в системе макрофинансовых перераспределительных отношений. Проанализировано взгляды отечественных и зарубежных ученых на сущность бюджета по

экономическому содержанию, материальному наполнению, форме выражения, организационной структуре, юридическому статусу. Систематизировано совокупность бюджетных отношений между участниками бюджетного процесса. Охарактеризовано сферу действия распределительной и контрольной функций бюджета в процессе формирования и использования бюджетного фонда. Акцентировано внимание на необходимости повышения эффективности перераспределения бюджетных потоков по всестороннему финансовому обеспечению исполнения общегосударственных функций и заданий.

Ключевые слова: бюджет, бюджетное перераспределение, бюджетные отношения, бюджетный фонд, бюджетирование, функции бюджета, бюджетная политика.

Kit V. I. Social and economic nature and the role of the state budget in market economy

The article highlighted the theoretical and methodological foundations, objective preconditions of the emergence and functioning of the budget, the role and importance of budget in the system of distribution and redistribution of financial relations. The basic approaches of classical financial and economic science peculiar for industrial economy concerning interpretation essence of the category «budget» in the context of the establishment of representative form of management and building of market relations of classical capitalism are revealed. The pragmatics of scientific views of neo-classical financial doctrine concerning the concept of budget on the phase of post-socially-oriented market economics was outlined. The place and role of budget relations in the system of implementation of social priorities were shown. In the context of the above mentioned information the criteria of effective macro-financial budgeting are given. The views of national and foreign scholars on the nature of the budget according to economic content, material content, form of expression, organizational structure, legal status are analyzed. The state budget was proved to be an important tool for implementation of state financial strategy and tactics. Based on the conducted researches the author's definition of the budget was defined according to its economic nature as an objective economic category characterized by the system of financial relationships related to the distribution and redistribution of GDP part in order to create a centralized monetary fund and to use it to perform constitutional functions and tasks of the state; legal status and form of expression as a centralized fund of the funds, formation and use of which is governed by the law; instrument of financial policy for implementation through the system of financial mechanism levers and incentives. Totality of budget relations among the participants of the budget process is systematized. The sphere of distribution and control functions in the process of budget formation and use of budgetary funds was characterized. The necessity of improving the efficiency of budget flows redistribution in the part of comprehensive financial providing of state functions and tasks performing was emphasized on.

Key words: budget, budget redistribution, budget relations, budget fund, budgeting, budget functions, budget policy.

Стаття надійшла 20 грудня 2015 р.